

Ретроспективен анализ на нормативно-правната рамка в областта на ветеринарно-санитарния контрол на млякото и млечните продукти за периода 1947-2013

д-р Илиян Костов¹, д-р Гургана Николова², д-р Донка Попова³, д-р Теодора Саракостова⁴

Въведение

С настъпилите в страната през 1944 г. обществено-икономически промени се промени и структурата и законодателството на ветеринарния контрол на млякото и млечните продукти.

По данни на научното селскостопанско историческо дружество в България през периода 1948-1990 г. настъпва цялостно реструктуриране на хранителната промишленост от ниво на занаятчийско производство до модерна индустрия. Този етап на развитие се характеризира с одържавяване на предприятията, създаване на Министерство на хранително-вкусовата промишленост и изграждане на 12 Държавни стопански организации (ДСО) по подотраслов признак, с обединяване цялостната дейност на отрасъла, включително и реализацията на вътрешния и международния пазар. През разглеждания период млечната промишленост в страната е основно представена от следните производствени и преработвателни звена: Завод за детски млечни продукти в Ловеч, линия за сухо мляко в Михайловград, линия за производство на бяло саламурено сирене в Пазарджик, заводи за кисело мляко „Сердика” в София, Добрич, Пловдив, Русе и др. (Гюров и сътр¹).

През 70-те години на миналия век се извърши ново окрупняване на производството и преработката в аграрно-животновъдния сектор. Изградени бяха краевеферми с капацитет от 500 до 2000 крави в рамките на аграрно-промишлените комплекси (АПК).

ДСО „Млечна промишленост“ осъществяваше изкупуването, преработката и търговията с мляко и млечни продукти чрез своите филиали във всички окръзи на страната. Разшири се износа на кашвал и бели саламурени сирена в редица страни на света - бившите съветски републики, Германия, САЩ и др.

В свой анализ на периода преди 1990 г., Божков, Стоянов и Василев² подчертават, че изградената в страната през 80-те години на ХХ в. единна държавна ветеринарномедицинска организация обединяваща в комплекс научноизследователската, диагностичната, лечебно-профилактичната, контролната, търговско - разпространителската и противоепизоотична дейност - НПО ”Ветеринарно дело” към Министерството на земеделието и хранително-вкусовата промишленост довежда до промени, както в технологиите по добива на суровото мляко и преработката на млечните продукти, така и до промени в структурата на контролния орган и на законодателната база.

Цел и задачи

С настоящата статия си поставихме за цел да проучим и анализираме законодателните процеси и процедури, свързани с разработването, приемането, транспонирането и прилагането на законодателство в областта на ветеринарно-

¹ експерт по ветеринарни въпроси и безопасност на храните

² Катедра “Хигиена, технология и контрол на хранителните продукти от животински произход, ветеринарно законодателство и мениджмънт”, ВМФ, Тракийски Университет, Стара Загора

³ Център за оценка на риска, БАБХ

⁴ Център за оценка на риска, БАБХ

санитарния контрол при добива на сурово мляко и производството на млечни продукти през периода 1947-2013 г. от общественоекономическото развитие на България.

Материал и методи

За разработването на статията са използвани международни закони, национални закони, правилници, регламенти, директиви, решения, наредби, инструкции, доклади, писма, стратегии, анализи, меморандуми, планове и документи на ЕС и Р България. За анализиране, систематизиране и интерпретиране на нормативните и поднормативни актове на ЕС и България са използвани следните основни методи:

- Историко-диалектическия подход за проследяване на генезиса при създаването и разработването на нормативните актове и тяхната философска същност;
- Ретроспективен анализ и синтез за логическата и технологическа връзка между отделните раздели на нормативните актове.

Резултати и обсъждане

I. Нормативна база, регламентираща осъществяването на ветеринарно-санитарен контрол на млякото и млечните продукти за периода 1947 – 1989

1. Нормативни изисквания за организацията работата на звената, осъществяващи държавен ветеринарно-санитарен контрол

Основен документ, регламентиращ всички аспекти на ветеринарно-санитарния контрол на суровото мляко и млечните продукти, е **Законът за ветеринарното дело**³ от 1967 г. По силата на него, на държавните ветеринарно-санитарни инспекции и служби се вменява осъществяването на превантивен и постоянен ветеринарно-санитарен контрол върху животните и помещенията, в които те се отглеждат; върху хранителните и технически продукти от животински произход; върху предприятията и заведенията, в които те се добиват, преработват, съхраняват и продават; върху транспортните средства, с които се превозват. Съществени и ключови за ефективното упражняване на вменените им функции са правомощията на органите на държавния ветеринарно-санитарен контрол по отношение на неспазване на хигиенните изисквания. Съгласно законовите текстове, при неизпълнение на ветеринарните предписания контролните органи имат право да спират производството и да забраняват продажбата на негодните продукти. В тези и в други констатирани случаи на нарушения се съставят актове за негодност и се прилагат мерки за оползотворяване или унищожаване на продуктите от животински произход.

Съгласно **Правилника за Държавния ветеринарно-санитарен контрол**⁴ от 1971 г., тази структура е единственият компетентен орган, изпълняващ държавни функции по отношение ветеринарно-санитарния контрол. В нормативните текстове ясно е описана организацията и основните задачи на контрола, ветеринарно-санитарните изисквания при добива, преработката, съхраняването и транспорта на продукти от животински произход, в т. ч. мляко и млечни продукти.

Конкретно по отношение на млякото и млечните продукти в Раздел II, точка 12 се упоменава, че органите на Държавния ветеринарно-санитарен контрол (ДВСК) извършват експертиза и упражняват превантивен и постоянен текущ контрол върху дойните животни, хранителните продукти и техническите суровини от животински произход в млечната промишленост, хладилниците, складовете, сладкарските работилници, търговските обекти, заведенията за обществено хранене и кооперативните пазари; предприятията, в които се добиват, преработват, съхраняват и продават млечните продукти, както и върху съоръженията в тях; а също и превозните средства.

В своята дейност Държавният ветеринарно-санитарен контрол проверява и определя качеството им съгласно задължителните БДС, отрасловите нормали и изисквания, установени с международни договори, конвенции и др. актове, и издава необходимите документи.

Допълнителни указания относно организацията и работата на ДВСК се откриват и в **Правилник на звената при Министерството на земеделието и хранителната промишленост, които изпълняват държавни и надведомствени контролни функции**⁵, а именно:

- Държавен ветеринарно-санитарен контрол;
- Гранични инспекции за ветеринарен контрол и карантина;
- Централна лаборатория за контрол на фуражите;
- Инспекции по рибарство;
- Дирекция „Растителна защита”.

Координацията на посочените звена се явява от съществено значение за ефективното изпълнение на вменените им контролни функции за гарантиране безопасността на продуктите от животински произход, в по-общ аспект и общественото здраве. Заедно с това се определя и модел на функциониране на надсистемно равнище, който се възприема и на съвременния етап от развитието на ветеринарното законодателство у нас. Още по-детайлно тези въпроси се засягат в **Инструкция за координиране дейността на органите на санитарния и на ветеринарно-санитарния контрол**⁶, с цел опазване здравето на консуматорите. Съобразно възложените им задачи и компетентност, споменатите органи извършват съвместни обследвания за разкриване причините за хранителните отравяния и други неблагоприятия, установяват виновните и тяхната отговорност, вземат конкретни мерки за отстраняване на нарушенията и налагат съответни санкции.

2. Нормативни изисквания за провеждане на ветеринарно-санитарен контрол при изграждане и експлоатация на животновъдни и други обекти

Прогресивното развитие на селското стопанство през периода се явява следствие от редица целенасочени действия от страна на държавата на базата на научни постижения в сферата на храненето, селекцията и репродукцията в обществените животновъдни ферми. Резултатите от значителните инвестиции за изграждане на държавни и кооперативни стопанства и включването в практическата дейност на огромен научен кадрови потенциал, водят до увеличаване на абсолютния брой на животните и повишаване на тяхната продуктивност.

Според Божкова⁷ след 1970 г., във връзка с окрупняването на фермите и внедряването на промишлени методи на отглеждане и млеконадой, се увеличава средната продуктивност на кравето стадо в страната.

Данните, отразени в таблиците по-долу илюстрират развитието в сектора добив на мляко през последната петилетка на периода:

Таблица 1: Брой млекодайни животни за периода 1986-1990

	1986	1987	1988	1989	1990
Крави	647164	632086	625194	632359	605930
Овце	6734417	6403493	6087992	5289153	5006961
Кози	413296	398944	387698	370625	366559
Биволици	13882	12901	11814	10805	11238

*Източник: Данни на НСИ за периода 1985-1990

Във връзка с интензификацията на отглеждане на животните и произтичащите от това рискове за качеството на добиваните продукти, Министерство на земеделието и хранителната промишленост приема **Наредба за ветеринарно-санитарните изисквания към млекодобивните животновъдни обекти в обществените стопанства**⁸. В наредбата детайлно се разглеждат основните елементи на ветеринарно-санитарен контрол по отношение добива и първичната обработка на суровото мляко:

- изисквания към устройството, оборудването и поддържането на оборите, дворовете и млекосъбирателните пунктове във фермите;
- миене и дезинфекция на доилните апарати и съоръжения;
- изисквания при доенето на животните;
- изисквания при първичната обработка, съхранение и транспорт на млякото.

Всеобхватния характер на цитирания поднормативен документ личи и от набелязаните мерки за обезвреждане, оползотворяване или унищожаване на добитото мляко при случаи на възникване на заразни болести и зоонози в стопанствата.

По-общи, но сходни по естество са и **Ветеринарно-санитарните изисквания при строителството и експлоатацията на малки предприятия за производство на млечни продукти**⁹. Техният обхват се фокусира върху одобряването и пускането в експлоатация на нови, реконструирани или разширени предприятия с основна задача производство, съхранение и реализация на мляко и млечни продукти за човешка консумация.

Контролът върху продуктите от животински произход при тяхното директно предлагане на крайния потребител се регламентира с **Наредбата за реда и начина за продажба на месни и млечни продукти на кооперативните пазари**¹⁰. Съгласно нея, не се приемат за продажба месо и месни произведения, мляко и млечни произведения без документ от ДВСК, удостоверяващ годността им за консумация. Същевременно стриктно следва да се спазват условията и сроковете на съхранение на споменатите продукти, определени по държавните стандарти. Допълнителни гаранции за безопасността на предлаганите в търговските обекти на кооперативните пазари месни и млечни продукти, се явяват изискванията за предварително здравно освидетелстване на лицата, извършващи продажбата.

Фокусирана върху качеството и безопасността на храните от животински произход на крайния етап от тяхната реализация и предлагането им на консуматорите е **Инструкцията за ветеринарно-санитарния контрол в обектите на търговската мрежа, почивните станции, курортните комплекси и заведенията за обществено хранене**¹¹. Освен към одобряването и експлоатацията на нови, реконструирани или разширени обекти, заведения и помещения, Инструкцията има отношение и към документацията при извършвания ветеринарно-санитарен контрол в тях. Детайлно и поетапно са упоменати конкретни действия на органите на ДВСК от проверката на всички документи, съпровождащи хранителните продукти, реда за взимане на проби от храните, хигиенните изисквания към персонала, до налагане на санкции при установяване на нарушения. С основание можем да твърдим, че този поднормативен документ определя права рамка за осъществяване на ветеринарно-санитарен контрол в търговската мрежа и другите споменати обекти, която е актуална и днес.

3. Нормативни изисквания за провеждане на ветеринарно-санитарен контрол при транспорт на мляко и млечни продукти

В нормативната база, действаща през разглеждания период, значително внимание е отделено и на ветеринарно-санитарния контрол на храните от животински произход, вкл. мляко и млечни продукти, при тяхното хладилно съхранение, транспорт и реализация. Освен технологични изисквания към оборудването и експлоатацията на хладилната база (приемане, охлаждане, замразяване, съхраняване и др.) за запазване

качествата на хранителните продукти (сурово мляко, бяло саламурено сирене, кашкавал, млечни масла, сладоледена смес) се изисква и строго съблюдаване на изискванията за съответствие с БДС, технологическите инструкции, опаковка, етикетиране и ветеринарна документация. Подробно разработени са таблици за сроковете и параметрите за съхранение на различните видове хранителни продукти от животински произход, както и средните норми за натоварване на хладилните площи.

Допълнителни текстове относно транспортирането на мляко и млечни произведения поясняват ветеринарно-санитарните изисквания към превозните средства (вкл. хладилни транспортни средства), тяхното натоварване, разтоварване, почистване и дезинфекция.

Основните документи, регламентиращи разгледаните изисквания, са: **Инструкция за изискванията и ветеринарно-санитарния контрол при хладилната обработка, съхранение, транспорт и реализация на хранителните продукти от животински произход**¹²; **Инструкция за ветеринарно-санитарния контрол при транспорта на животни и животински продукти с товарни автомобили**¹³; **Инструкция за ветеринарно-санитарните и противоепизоотични изисквания и контрол върху бордните цехове /кетеринги/, суровините и храната на борда на самолетите.**¹⁴

4. Нормативни изисквания за провеждане на ветеринарно-санитарен контрол на мляко и млечни продукти – технологични и микробиологични изисквания

Детайлните изисквания за добива на сурово мляко са разработени в **Наредбата за изкупуване и заплащане на суровото краве и овче мляко по качества**¹⁵. В нея са засегнати изискванията за събиране на суровото мляко съобразно технологията на отглеждане у нас на млечните животни и окачествяването на суровото краве и овче мляко. Цитирани са изискванията по окачествяване на млякото съгласно БДС 2778-74¹⁶ за кравето и БДС 2777-74¹⁷ за овчето мляко. Стандартизацията на млякото се оказва от съществено значение за гарантиране на неговото качество и трайността на произведените млечни продукти. Доказателство за това са и провежданите проучвания в областта на редица учени – Чомаков и Пейчевски, Пейчевски и сътр. (1974, 1989)¹⁸

Към Наредбата е издадено и **Указание за третиране на млякото и млечните продукти в заразените и застрашени от болестта шап райони**¹⁹. Указанието третира преработката на млякото в заразените и застрашените селища по методи актуални и днес, а така също и дезинфекцията и пренасяне на продуктите.

Разработени са също така и **Санитарни и ветеринарни изисквания и правила за преработка на мляко, получено от ферми, в които има животни, положително реагирани на бруцелоза и туберкулоза**²⁰. Съгласно тези правила млякото се допуска за храна или преработка в млечни продукти при подходящ температурен режим, след разрешение и под контрол на Държавния ветеринарно-санитарен надзор. Предвид риска и икономическите и здравни последствия от споменатите заболявания, в нормативната база са описани и **Методики за доказване на Микобактериум туберкулозис в млякото и млечните продукти**²¹.

Интензивното развитие на млечното животновъдство вследствие на окрупняване на стопанствата води до редица промени в технологията на отглеждане, експлоатация, хранене, развъждане и обслужване на животните. Като резултат от това се променя значително и количеството и качеството на добиваната от тях продукция. До подобно заключение стига и Пейчевски, който представя нов начин за планиране и отчитане на добива, качеството и ефективността при производство на млечни продукти.

Динамиката в развитието на млечния сектор по отношение количеството на изкупено и произведено мляко може да бъде проследена по данните в табл. 2 и 3.

Таблица 2: Изкупено краве мляко (хил. литри)*

1985	1986	1987	1988	1989	1990
1702655	1758005	1792964	1788021	1777882	1730916

*Източник: Данни на НСИ за периода 1985-1990

Таблица 3: Производство на мляко (хил. литри)*

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Краве	2056218	2108750	2117330	2104998	2073108	2039610
Биволско	22021	20987	18901	17739	16915	20295
Овче	308376	314298	298164	294259	276536	262911
Козе	75191	78991	78329	76479	71067	62106
Общо	2461806	2523026	2512724	2493475	2437626	2384922

*Източник: Данни на НСИ за периода 1985-1990

По отношение на качеството на добитото мляко, Министерството на земеделието и хранителната промишленост издава редица нормативни документи, третиращи аспекти от борбата и профилактиката с маститите до решаване на конкретни проблеми като оводняване на млякото, определяне на клетъчните елементи в суровото краве мляко, вгорчаване на бялото саламурено сирене и неговото оцветяване и др. Основните нормативни актове, регулиращи тези проблеми, са: **Инструкция за профилактика и борба срещу маститите по кравите; Технологична инструкция за добив на сурово краве мляко „Екстра“ качество, предназначено за производство на хуманизирани сухи млека в млекозавода – гр. Ловеч²²; Указание за начина на определяне на съдържанието на клетъчните елементи в суровото изкупваемо краве мляко и окачествяването му по БДС 2778-74²³; Решение на Комитета за стопанска координация за мерките за ликвидиране оводняването на млякото²⁴; Упътване за откриване случаите на оводняване и пресоляване на саламурата при продажба на бяло саламурено сирене²⁵; Упътване за избягване оцветяването на бялото саламурено сирене²⁶; Упътване за избягване вгорчаването на бялото саламурено сирене при зреенето му.**

Предвид неблагоприятните ефекти от икономическо и здравно естество, както и органолептичните изменения на млякото и млечните произведения вследствие на посочените по-горе проблеми, специалисти от различни направления на животновъдството и ветеринарната медицина извършват проучвания с цел тяхното отстраняване. Витков и Димитров изследват влиянието на маститните заболявания върху количеството на свободните мастни киселини в млякото, а Димитров проучва източниците на микроорганизми в млякото, получено при добри хигиенни условия.

Други изследвания се фокусират върху причините от микробиологично естество за късното шупване на бялото саламурено сирене и провлачването на саламурата му (Чомаков, 1966; 1968²⁷).

Фактът, че акцентите в научните изследвания относно млечната промишленост през периода до 1989 г. попадат върху сфери на дейност, които са обстойно застъпени в нормативната база, ясно показва адекватния характер на дейността (в оперативен и стратегически план) на държавните ветеринарни структури.

Анализът на действащите през периода разпоредби относно организацията и осъществяването на ветеринарно-санитарен контрол на млякото и млечните продукти, позволява да обобщим, че системата напълно отговаряше на нуждите на преструктурираните млекодобив и млекопреработка, и е изпреварила в много отношения прилаганият ветеринарно-санитарен контрол в повечето европейски държави.

II. Нормативна база, регламентираща осъществяването на ветеринарно-санитарен контрол на млякото и млечните продукти за периода 1990 – 2000

През 1990 г. Европейската комисия (ЕК) публикува доклад на Съвета и Европейският Парламент (ЕП), озаглавен "Споразумения за асоцииране със СЦИЕ: обща рамка"(ЕСА)²⁸. В споразумението за асоцииране (ЕСА) на България изрично се посочва ролята на хармонизирането, както на съществуващото, така и на бъдещото законодателство и че: *"е важно условие за икономическата интеграция на България с Общността е сближаване на съществуващото и бъдещо законодателство на България с това на Общността"*.

Преработващата промишленост в млечния сектор **в периода на прехода към пазарна икономика 1990-2000** г. премина през различни метаморфози, започвайки от висока концентрация в годините на социализма, когато съществуват 53 млекопреработвателни предприятия тип Сердика, през значително намаляване на производствените мощности към средата на 90-те години (826 предприятия, 1995 г.) и ново затваряне на много от тях през последните години през проследните години преди присъединяването на България към Европейския съюз.

До тази ситуация се стигна, защото в началото на 90-те години се създадоха възможности за развитие на частния бизнес, като в същото време голяма част от хората разполагаха със свободен финансов ресурс. Много специалисти в сектора започнаха собствен бизнес. В същото време все още имаше голям брой животни, а суровината бе евтина и пазарът бе отворен.

Друг важен момент е навлизането на свободни капитали в сектора млекопреработка, но собственици, които разполагаха с пари нямаха необходимата култура, познания, професионален опит и критерии, за да работят в бранша според всички, дори и минимални, изисквания. Целта бе не развитие на производството и преработката, а завоюване на пазарен дял, който ще осигури бърза печалба. Този мотив буквално вкара млекопреработването в руслото на неконтролируемо производство и стихийен пазар, което отдалечи сектора от истинските критерии, както в миналото и създаде в последствие пречки при въвеждането на европейските стандарти за качество и безопасност на суровото мляко и млечните продукти, които по принцип са въведени в големите млекопреработвателни предприятия.

От друга страна, провеждането на кардиналната поземлена реформа доведе до раздробяването на аграрно-промишлените комплекси и възникването на хиляди малки ферми, които замениха старите производствени структури в сферата на млекодобива, с непрекъснато намаляващ брой млекодайни животни.

Наблюдаваше се и пълното изтегляне на държавата от сектора без почти никаква подкрепа за земеделските производители или предприемане на плахи, противоречиви и непостоянни мерки за подкрепа на производителите през годините на прехода. Структурата на млечните кравефермите към 01.01.1995 г. е представена в Таблица 4:

Таблица 4

Брой крави/ стопанство	Стопанства (брой)
1	178 968
2	32 810
3-5	7 909
6-10	1 071
11-15	178
16-20	91
21-25	20
26-30	26
> 30	69
общо	221 142

Източник: НСИ, "Преброяване на селскостопанските животни в България към 01.01.1995г."

Таблица 4 илюстрира спада в сектора добив и преработка на мляко и млечни продукти към 1 януари 1995 г. Тази ситуация в хранително-вкусовата промишленост е отразена в първия доклад на ЕК за напредъка на България от 1998 г., където е констатирано, че хранителната промишленост страда от недостиг на модерно оборудване, опит в прилагането и познаване на необходимите качествени стандарти.

Българските предприятия все още изпитват затруднения при пълното приравняване към ветеринарните изисквания на ЕС при вноса на животни и животински продукти. Цялостните подобрения, необходими за пълно съобразяване с европейското законодателство, ще изискват и занапред значителни ресурси и реструктуриране на сектора.

Периодът на преход към пазарна икономика оказва давление и върху организацията, правното регулиране и естеството на ветеринарномедицинската дейност в страната, и обуслови появата на конфликт на интереси между най-големия работодател за специалистите с ветеринарномедицинска квалификация (държавната ветеринарна мрежа) и проходащата свободна (частна) ветеринарна практика.

Настъпилите политически и стопански промени в страната през периода наложиха необходимостта от промяната както на начина на извършване на контрола на заразните заболявания, така и на ветеринарно-санитарния контрол. Тази ситуация определи появата на нова категория ветеринарни специалисти – частно практикуващите ветеринарни лекари.

Това доведе до приемането на **Закона за ветеринарномедицинската дейност** от 1999 г.²⁹.

Законът съдържа 10 глави, 7 раздела и Допълнителни и заключителни разпоредби.

Обхватът на закона за ветеринарномедицинската дейност включва:

1. опазване здравето на животните и предпазване на хората от зоонози;
2. опазване територията на страната, хората и животните от заразни и паразитни болести по животните;
3. ветеринарно-санитарен контрол върху отглеждането, развъдната дейност и търговията с животни, върху добива, преработката, съхранението, транспортирането и търговията със суровини и продукти от животински произход, адитиви, фуражи и фуражни добавки;
4. контрол върху вноса, износа и транзита на обектите по т. 3;
5. контрол върху чистотата, биологичната пълноценност и безвредност на суровини и продукти от животински произход, адитиви, фуражи и фуражни добавки;

6. опазване на околната среда от вредните въздействия на животновъдството и свързаните с него производства, както и опазване на животните от вредните въздействия на околната среда;

7. контрол върху качеството на ветеринарномедицинските продукти и търговията с тях;

8. ветеринарномедицинската наука, диагностика, обучение и просвета;

9. контрол върху района на произхода и здравословното състояние на животните;

10. контрол върху района на произхода и здравословното състояние на животните;

11. идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти;

12. контрол върху спазването на правилата за защита и хуманно отношение към животните.

На 18.07.2000 г. влезе в сила **Правилник за прилагане на ЗВД**³⁰.

Със закона се регламентираха всички дейности, насочени към осъществяването на ветеринарномедицинската дейност по опазване на здравето и продуктивността на животните, гарантиране на качеството и безвредността на продуктите от животински произход, както и опазването на околната среда при извършване на дейностите - обект на ветеринарномедицински контрол в новите условия.

Съгласно чл. 57, т. 8 от ЗВД и чл. 92 от Правилника за прилагане на ЗВД, млекопреработвателните предприятия получават ветеринарномедицинско разрешително с право на дейност. Към дейностите по член 2, в съответствие на новите реалности, са добавени и две нови, а именно в точка 10 - идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти и точка 11 - контрол върху спазването на правилата за защита и хуманно отношение към животните.

Новите аспекти на закона, имащи отношение към млекодобива и контрола на заразните заболявания, са представени в Раздел IV „Частна ветеринарномедицинска практика“, с които се дава право на частна практика на ветеринарните лекари, както и възможността изпълнението на държавната профилактична програма да се възлага на лицензирани практикуващи ветеринарни лекари.

Друг важен момент е свързан с идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти (член 32). На идентификация чрез маркиране подлежат едрите и дребни преживни животни, като на едрите се издава и паспорт. На собствениците на животните също са вменени нови задължения (член 34):

1. декларират в кметството вида, пола и броя на притежаваните от тях животни и настъпилите промени в числеността им - в срок до 3 работни дни за новозакупените животни и до 30 дни за новородените животни;

2. представят на ветеринарния лекар ветеринарномедицинско свидетелство за новозакупените животни в срок от 3 дни, а за едрите преживни и еднокопитните - и свидетелство за собственост, издадено от кмета;

3. предоставят животните си за идентификация, имунизация и диагностични изследвания в сроковете, определени в профилактичната програма;

4. съхраняват здравните ветеринарномедицински паспорти на притежаваните от тях животни;

5. уведомяват незабавно обслужващия ги ветеринарен лекар за промени в здравословното състояние на животните и осигуряват достъп до фермата и животните за преглед;

6. изграждат и поддържат необходимите за животновъдния обект ветеринарно-санитарни подобекти, определени с Наредба на министъра на земеделието, горите и аграрната реформа.

Законът даде правното основание за въвеждане чрез наредби на цялото европейско ветеринарно законодателство (§ 5. От Заключителните разпоредби). В Списъка от Приложение 6 са включени някои от по-важните наредби, касаещи млякото и млечните продукти от този период.

През този период е разработена и публикувана **Наредбата за изкупуване и заплащане на суровото мляко**³¹.

Предмет на наредбата е изкупуването, окачествяването и заплащането на суровото мляко по качество, добито от държавни и частни фирми, организации, частни и други производители. В параграф 6.1 са посочени изискванията за здравословното състояние на млекодайните животни. Посочени са изискванията за изследване на млякото по физикохимични показатели в млекосъбирателния пункт (параграф 6.2), вземане на средна проба преди предаването му в млекосъбирателния пункт (БДС 1108-8913А). Показателите по БДС: рефракция, редуктаза, температура на замръзване, ОБЧ, патогенни микроорганизми и ОБСК се изследват от ДВСК.

Заедно с наредбата е издадена и **Технологична инструкция за добив на висококачествено мляко (ветеринарно-санитарни правила при добива и профилактиката на маститите)**³². Инструкцията въвежда следните изисквания:

1. Изисквания към оборите/помещенията за отглеждане: съоръжения за автоматично отстраняване на тора, зоотехнически параметри на помещенията, процедури за почистване и измиване на оборите, помещенията и доилното оборудване, сепарирано събиране на коластрата, помещенията за първична обработка и съхранение на млякото, изисквания към здравословното състояние на животните;
2. Изисквания при подготовката и провеждане на доенето: подготовка на животните за доене, дезинфекция на млечната жлеза преди доене, подготовка на доилното оборудване; третиране на издоеното мляко (прецеждане и охлаждане);
3. Изисквания към миенето и дезинфекцията след доене;
4. Контрол върху хигиенното състояние на вимето и доилните съоръжения съгласно БДС 15141-80 и културелно чрез посеви.
5. Изисквания за вземане на проби и окачествяване на млякото: двустранно пробовзимане преди прехвърляне на млякото в млековоза, цялостно комплексно окачествяване на суровото мляко от органите на ДВСК по БДС;
6. Профилактика на маститите.

Наредба № 3 от 1998г. въвежда изискванията за добив, изкупуване и окачествяване на суровото мляко³³. С наредбата се определят ветеринарно-санитарните изисквания:

1. за регистрацията на млекодобивните стопанства за краве мляко, идентификация на кравите и изисквания към оборите и прилежащите помещения, свързани с обслужването на животните и почистването на тора;
2. към доилните зали и помещенията за събиране и съхранение на млякото, помещенията за почистващите средства, съоръженията и оборудването за доене на млякото за поддържане на помещенията, съоръженията и оборудването за доене и съхранение на млякото;
3. по време и след извършване на доенето .

III. Нормативна база, регламентираща осъществяването на ветеринарно-санитарен контрол на млякото и млечните продукти за периода 2000– 2007

В предприєдинителния период 2000-2007, в **Позицията за преговори по Глава 7 „Земеделие“³⁴**, България пое ангажимента да приведе националното си законодателство в областта на земеделието в съответствие с правото на ЕС до 2005 г.

След приемането на Закона за ветеринарномедицинската дейност през 1999 г. и Правилника за неговото прилагане през 2000 г., съществуващата тогава Национална ветеринарномедицинска служба (НВМС) създаде списък и план за хармонизиране на българското ветеринарно и зоотехническо законодателство с това на ЕС.

Списъкът и графикът са съгласувани с експерти от Генерална Главна Дирекция „Здраве и защита на потребителите“ (ГД САНКО) към Европейската комисия, а неговото изпълнение е отчитано поетапно на специални технически срещи. С това се даде тласък за постигането на значителен напредък по отношение въвеждане чрез наредби на цялото европейско ветеринарно законодателство за добива на сурово мляко и преработката на млечни продукти, но голяма част от новоприетото законодателство не се прилагаше в пълен обем.

В периода след 2000 г. за прилагане на ЗВМД от 1999 г. са обнародвани 57 наредби, от които пряко с млекодобива и млекопреработването е свързана **Наредба №30³⁵** за ветеринарно-санитарните и хигиенните изисквания при добива на сурово мляко, изграждане и експлоатация на млекопреработвателни предприятия, производството и търговията с топлинно обработено мляко и млечни продукти, която въведе през 2001 г в националното законодателство изискванията на **Директива на Съвета 92/46/ЕИО³⁶**. С наредбата се определят ветеринарно-санитарните и хигиенните изисквания при:

1. добива на сурово мляко, производството и търговията със сурово мляко, топлинно обработено мляко за пиене, мляко за производство на млечни продукти и продукти на млечна основа за консумация от хора;

2. изграждане и експлоатация на млекосъбирателните пунктове, млекопреработвателните предприятия, препакетиращите цехове и складове за съхранение на млечни продукти.

Член 3 въвежда изисквания към събирането на млякото в млекосъбирателни пунктове и обработката и преработката на мляко - в предприятия, които са получили ветеринарномедицинско разрешително.

Отделните глави на наредбата регламентират извършването на ветеринарно-санитарния контрол по цялата технологична верига, включително:

1. ветеринарно-санитарни и хигиенни изисквания към млекопреработвателните предприятия и млекосъбирателните пунктове;

2. ветеринарно-санитарни и хигиенни изисквания при добива на сурово мляко, предназначено за приемане в предприятия за топлинна обработка и преработка;

3. ветеринарно-санитарни и хигиенни изисквания при производството на топлинно обработено мляко за пиене и млечни продукти;

4. изисквания при разфасоване и опаковка;

5. изисквания към условия за полагане на здравна маркировка и етикетирание

6. изисквания за съхранение и транспорт;

7. задължения на одобрените национални референтни лаборатории за анализи и проверка на качеството, безвредността и безопасността на млякото и млечните продукти.

Съгласно текстовете суровото мляко произхожда само от стопанства, регистрирани и контролирани от НВМС, които отговарят на зоохигиенните и

ветеринарно-санитарните изисквания и имат помещения за изолация на животни, които са болни или съмнително болни от заразни заболявания.

С наредбата се дават изисквания към малките млекодобивни ферми, което е от голямо значение през този период на разпокъсано дребно земеделие и отглеждане на млечните животни в частните дворове:

- сурово мляко се добива от животни, които не са заразени от туберкулоза, бруцелоза или други заразни болести, предаващи се на човека чрез млякото;
- не се допуска добив на мляко от животни, страдащи от инфекции на половия и храносмилателния апарат, както и с видими рани и възпаления по вимето;
- не се разрешава млекодайни животни да бъдат третирани с вещества, опасни за здравето на човека, които се отделят чрез млякото;
- за добив на мляко се използват крави, които дават най-малко два литра мляко на ден;

В Приложение № 3 към § 3 (Изм. - ДВ, бр. 111 от 2002 г.) се включват и изисквания към суровото краве, овче, козе и биволско мляко.

Съгласно редовните доклади на Комисията за напредъка на България от периода 2000 – 2006 г. е констатиран добър напредък за сближаване на законодателството на ЕС (*acquis*) във ветеринарната област и безопасността на храните. Прилагането на хармонизираното българско законодателство в тази област обаче представляваше значително предизвикателство. Списък на част от приетото хармонизирано законодателство за сектора мляко е даден в Приложение 6.

Що се отнася до модернизиранието на млекопреработващите предприятия и прилагането на място на стандартите на ЕС за качество, хигиена и безопасност на храните, НВМС извърши редица проверки в сектора, които доведоха до затваряне на много млекопреработвателни предприятия. По време на тези, направени само в началото на 2003 г., тя затвори (временно) повече от 100 млекопреработвателни предприятия поради неспазване на санитарните и качествените стандарти на ЕС.

През 2002 г., в отговор на хармонизиране на законодателството на ЕС и реструктурирането на млекопреработвателните предприятия искането за преходен период до 31 декември 2009 г. за привеждане на млекодобивните стопанства и качеството на суровото мляко в съответствие с Приложение А, Глава II, III и IV от Директива 92/46/ЕИО, дирекция ДВСК в Главно управление (ГУ) на НВМС разработи и представи пред Комисията **Национален план за действие**. Целта бе да се достигнат стойностите, заложи в Директива на Съвета 92/46/ЕИО, респективно Наредба № 30.

По-късно, с влизане в сила на новия хигиенен пакет (Регламент 852/2004, Регламент 853/2004, регламент 854/2004 и Регламент 882/2004), НВМС доразви плана си в Стратегия за развитие на млечното животновъдство и оптимизиране качеството на суровото мляко и план–графика за намаляване на броя на соматичните клетки и микроорганизми за периода 2006-2009 г.

Допълнително е разработена и **Стратегия за реструктуриране на предприятията преработващи храни от животински произход за консумация от хора**³⁷, която включваше и реструктурирането на млекопреработвателните предприятия за периода 2002-2005г.

В резултат от тяхното прилагане в сектора млекопреработка се стигна до затваряне на 77% от малките мандри и на 45% от онези млекопреработвателни предприятия, считани с индустриален капацитет (над 30 т. мляко/дневно). Останалите предприятия са принудени да направят значителни капиталовложения в производствени мощности и в системите за безопасност на храните, като за периода

2001–2005 г., инвестиционните разходи възлизат на 150 млн. евро, което се равнява на 18% от brutните инвестиции в сектора храни.

В таблиците 5, 6, 7 и 8 са отразени данни относно броя на млекопреработвателните предприятия, производството на сурово мляко и млечни продукти за 2001 и 2002 г. на този период:

Таблица 5: Брой на млекопреработвателните предприятия за 2001 и 2002 г. и преработеното от тях краве мляко (в тонове)

Годишно събрано мляко	Брой предприятия	2001		Брой предприятия	2002	
		Събрано мляко	Средно за 1 предприятие		Събрано мляко	Средно за 1 предприятие
< 20	17	166	10	12	103	9
21 - 50	30	1 030	34	28	990	35
51 - 100	46	3 322	72	35	2 748	79
101 - 200	74	10 734	145	51	7 724	151
201 - 300	37	9 024	244	41	10 204	249
301 - 500	42	16 479	392	45	17 461	388
501 - 1000	53	36 210	683	59	41 343	701
1001 - 5000	59	129 272	2 191	80	199 309	2 491
5001 - 10000	23	160 529	6 980	22	150 141	6 825
10001 - 20000	6	81 095	13 516	9	125 412	13 935
> 20000	7	248 937	35 562	6	195 185	32 531
Общо	394	696 798	1 769	388	750 621	1 935

Таблица 6: Структура на млечните кравеферми към 01.11.2001 г.

Брой млечни крави/ стопанство	Стопанства (брой)	Млечни крави (брой)
От 1-2	171 982	214 407
От 3-9	17 602	73 982
От 10-19	1 844	23 813
От 20-29	492	12 055
От 30-49	211	8 325
От 50-99	136	9 942
От 100-199	70	9 376
От 200-299	22	5 707
От 300-499	3	1 042
Общо	192 362	358 649

Таблица 7: Данни за професионалните и непрофесионалните млечни ферми за 2002 г. (в тонове)

Вид ферма	Брой ферми	Брой млечни крави	Изкупено мляко	Директни и продажби	Консумация във фермата	Храна за животни	Общо произведено мляко
Професионални	5704	68542	198 175	84 883	12 039	8 890	303 987
Непрофесионални	177582	289636	552 446	164 824	264 815	19 840	1 001 925
Общо	183286	358178	750 621	249 707	276 854	28 730	1 305 912

Таблица 8: Промислено производство на млечни продукти (тонове)

Продукт	2000	2001	2002
Сирене	45493	48 237	53574
Кашкавал	37107	23 415	28831
Масло	1366	1269	1053
Мляко за консумация (млн.л)	168	196	164
Сухо мляко	657	1314	845

Източник: Дирекция "Агостатистика" към МЗГ

Основен проблем на държавния ветеринарно-санитарния контрол и самоконтрола в предприятията, очертал се през този период, е не толкова въвеждането на законодателните норми на ЕС във ветеринарната област и безопасността на храните, а по-скоро начина, по който те се извършваха по цялата верига на добива на сурово мляко, преработката, дистрибуцията и продажбата на млечните продукти.

Много от инспекторите в ДВСК и технолозите в предприятията, отговорящи за самоконтрола, подхождаха формално към тяхното изпълнение, без да вникнат в същността на изискванията на законодателството, и по-скоро, във възможностите за тяхното гъвкаво прилагане и въвеждане. В някои случаи те толерираха неизпълнението на предоставените предписания или открито не желяеха да вземат отношение по възникналите несъответствия.

Проблеми възникваха и при съгласуването и одобряването на технологичните планове и спецификации на реструктуриращите се предприятия. Много често не са отчитани новите изисквания за по-гъвкав подход, базиран на оценката на риска. Това водеше при одобряването на предприятията до допълнителни разходи за собствениците или инвеститорите.

Голяма част от тези проблеми намериха място в докладите от извършените проверки на Хранителната и ветеринарна служба (FVO) към ГД САНКО за периода 2000-2007 г.

Основна роля за хармонизирането на ветеринарно-санитарното законодателство за суровото мляко и млечните продукти и реструктурирането на млекодобивния и млекопреработвателен сектор през периода 2000-2007 г изигра НВМС.

В споразумението за асоциране (ЕСА) на България към Европейската общност (ЕО) изрично се посочва ролята на хармонизирането, както за съществуващото, така и за бъдещото законодателство. България специално е поела (съгласно член 70 на ЕСА) да хармонизира преимуществено законодателството си в областта на защитата на потребителя.

Преговорите за присъединяване към ЕС се водят в рамките на Междуправителствената конференция за присъединяване на Република България, в която са представени България, държавите членки и Европейската комисия. Конференцията заседава на ниво Министри и на ниво Заместник-ръководители на делегациите за преговори (главни преговарящи).

Схема 16: Организационна схема на Европейската интеграция в България

Преговорният процес е разделен на 31 теми, съответстващи на броя на главите на Договора за присъединяване. Задължителна предпоставка за откриване на преговори по дадена глава е депозирането в Конференцията на Позиция за преговори от страната кандидатка за членство. В отговор на Позицията за преговори ЕС изготвя Обща позиция. Общата позиция може да предлага временно закриване на преговорите или да изисква допълнителна информация към преговорната позиция. Допълнителна информация най-често се изисква във връзка с преходни периоди и необходимост от допълнително изясняване на намеренията на страната кандидатка относно приемането и прилагането на съответното право на ЕС.

С откриването на преговорите за присъединяване през февруари 2000 г., подготовката на България за присъединяване към ЕС се ориентира към поемане и изпълнение на ангажиментите за членство, основана на работната хипотеза, че пълноправното членство ще бъде постигнато до края на 2006 г.

Към тази дата се ориентира и националния график на подготовката за приемане задълженията по членството - **Националната програма за приемане достиженията на правото на ЕО (хармонизиране на законодателството)**.

По същество тя включва всички области на достиженията на правото на ЕО – първичното и вторичното право, общи декларации, декларации и резолюции и международните договори, сключени от Общността и тези, сключени от страните-членки помежду им в областта на дейност на Съюза.

Организационно Националната програма следва структурата на редовните доклади на ЕК, като отчита направените констатации и препоръки, както и поетите от българска страна ангажименти в резултат на проведения двустранен аналитичен преглед на законодателството.

Създадоха се и работните групи по проблемите на европейската интеграция, които формираха разширения екип по преговорите и осигуряваха разработването, както на проекти на позиции за преговори, така и проекти на национални актове по изравняване на законодателството на България с това на ЕС. Такава работни групи за хармонизиране на законодателството в областта на земеделието бяха сформирани и в МЗГ.

Една от работните групи на МЗГ бе сформирана в НВМС, с което тя пое задължението да въведе стандартите на ЕС във ветеринарния и зоотехническият сектор и безопасността на храните, както и процедурите свързани с тях, където спада и законодателството за суровото мляко и млечните продукти.

Сформираната работна група към дирекция “Международно сътрудничество, евроинтеграция и сертификация“ се състоеше от 4 ветеринарни експерта.

Позицията за преговори по Глава 7 – Земеделие³⁸ е предадена от българска страна на 6 юли 2001 г. и отворена за преговори на 21 март 2002 г., на Междуправителствената конференция за присъединяване на Република България към ЕС, на ниво заместник-министри.

От страна на работната група на НВМС е предадена цялата поискана допълнителна информация по ветеринарни въпроси във връзка с качеството и безопасността на суровото мляко и млечните продукти, както и пазарни механизми за добива и преработката му (допълнителна информация е предавана неколнократно - CONF-BG 1/02 от 14.01.2002 г., CONF-BG 44/02 от 10.09.2002 г., CONF-BG 45/02 от 10.09.2002 г., CONF-BG 60/02 от 25.11.2002 г.).

Трябва да се каже, че НВМС изигра водеща роля в този процес. Нейната пряка или непряка роля при подготовката, воденето на преговорите и прилагане на поетите ангажименти във ветеринарната област, сектори “Мляко и млечни продукти” може да бъде групирана както следва:

Сектор “Мляко и млечни продукти”

Законодателство:

При въвеждане на **Наредба за въвеждане на системата за мониторинг на произведените и реализирани на пазара мляко и млечни продукти** (Регламент (ЕС) №1788/2003) ролята на НВМС се изразяваше в осигуряване на база данни за броя на идентифицираните млекодайни животни, регистрираните млекодобивни ферми и млекопреработвателни предприятия. Също така тя работи активно с МЗГ и Националната асоциация на месопреработвателите по отношение изработване на българската позиция за националната млечна квота.

Ветеринарни въпроси

В периода на предприсъединяване на България към ЕС, ГД САНКО постави въпроса за пълното синхронизиране на законодателството на България във ветеринарната област. Това изискваше промяната на Закона от 1999 г. с нов Закон за ВМД, който предостави правна възможност за пълното въвеждането на различните актове на законодателството на ЕС в подзаконовата нормативна уредба (наредби на МЗГ и други министерства).

Проектът на Закон за ветеринарномедицинската дейност е изготвен във връзка с поетите ангажименти по Глава 7 "Земеделие" от преговорната позиция за присъединяване на Република България към Европейския съюз.

Окончателно **Законът за ветеринарномедицинската дейност** бе приет през 2005 г., обнародван в ДВ от 01.11.2005 г. и влезе в сила от 01.05.2006 г.

Законът урежда обществените отношения, свързани с осъществяването, управлението и контрола на ветеринарномедицинската дейност, и въвежда принципите на ветеринарното законодателство на Европейския съюз и Световната организация за здравеопазване на животните (СОЗЖ).

По-важните принципи, въведени с него могат да се групират така:

1. В разпоредбите на Закон за ветеринарномедицинската дейност от 1990 г не са въведени някои основни принципи от хоризонталното европейско ветеринарно законодателство. По тази причина в закона липсват конкретни основания за издаване на част от наредбите, с които се транспонират директиви на Европейския съюз. Досега те са се издавали на основание § 5 от Преходните и заключителните разпоредби на отменения закон.

2. Всички режими следва да бъдат съобразени с изискванията на Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност, като някои от тях отпаднат, а други се заменят с по-леки.

3. Създаване на оптимална нормативна база за въвеждане на ветеринарното законодателство на Европейския съюз в националното законодателство, като същевременно се отчитат специфичните особености на развитието на страната ни във ветеринарната област.

4. Със законопроекта се цели и уреждане на обществени отношения, които не са регламентирани в Закона 1990 г.

5. Нов момент, невключен в Закона от 1999 г., е въвеждането на ветеринарномедицинските изисквания на Европейския съюз при производството, съхраняването, транспортирането, предлагането на пазара и търговията в държавата, обмена със страните - членки на Общността, и вноса от трети страни на животни, зародишни продукти, суровини и храни от животински произход и странични животински продукти. Изискванията са обособени в самостоятелна глава, в която са регламентирани основните принципи на директиви 90/425/ЕИО, 89/662/ЕИО, 91/496/ЕИО, 97/78/ЕИО и 85/73/ЕИО.

6. Уредени са задълженията на Република България като страна членка при взаимоотношенията ѝ с другите държави членки на Общността, с Европейската комисия и с трети страни.

7. За първи път е въведен статутът на официалния ветеринарен лекар, който чрез издаване на ветеринарните сертификати, придружаващи пратките при обмен и износ, гарантира пред компетентните власти на приемащата страна, че е извършен държавен ветеринарен контрол.

8. Разписана е нова правна уредба на лечебно-профилактичната дейност, а съществуващите разрешителен и лицензионен режими в Закона от 1999 г. са заменени с регистрационен режим.

9. Предложени са промени в принципа на обслужване на един ветеринарен участък от неограничен брой регистрирани ветеринарни лекари, като в тази връзка е предвидено:

- право на собствениците на селскостопански животни да изберат един от регистрираните във ветеринарния участък лекари;
- възможност за смяна на обслужващия лекар в случаите, когато собствениците на животни не са доволни от този, когото първоначално са избрали;
- новата организация за упражняване на лечебно-профилактична дейност във ветеринарния участък, при която изпълнението на мерките от държавната профилактична програма е вменено като задължение на всеки практикуващ лекар по отношение на животните, които обслужва;
- възможност за лечение на животни компаньони, спортни коне и декоративни животни, без задължението тази дейност да се осъществява на територията на определен ветеринарен участък.

10. Важен момент в законопроекта е промяната в принципа на отговорност за производството на качествени и безопасни суровини и храни от животински произход, преработени животински протеини, ветеринарномедицински продукти, фуражи и фуражни добавки.

За разлика от действащия закон отговорността се поема от производителите, а не от органите, които осъществяват ветеринарномедицински контрол. Реализацията на този принцип се постига чрез задължението на производителите да разработят и прилагат система за самоконтрол за гарантиране на качеството и безопасността на крайния продукт.

11. Въведени са изискванията на европейското законодателство за граничния ветеринарномедицински контрол.

12. Уреждат се въпросите, свързани с обезвреждане на странични животински продукти,

13. 12. Уреждат се въпросите, свързани с производството, търговията и употребата на ветеринарномедицински продукти.

14. За ефективно прилагане на Закона в административнонаказателните разпоредби са диференцирани по-прецизно нарушенията по отделните глави, което дава възможност за максимална обективност при определяне размера на налаганите наказания. По това Законът се отличава от предишния закон от 1999 г, в който нарушенията са посочени много общо, а предвидените наказания са в твърде широки граници.

15. Законът регламентира създаването на Централен епизоотичен съвет към министерския съвет, който се ръководи от заместник-министър председател, със задача да повиши ефективността на борбата с острите заразни болести.

С публикуването на ЗВМД от 2005 г. стартира поетапно и цялостното въвеждане на европейското законодателство в националното.

Със съдействието на експерти от ГД САНКО и за целите на мониториране на прогреса във ветеринарната и фитосанитарна област е разработен **списък**¹⁷⁶ на действащото към момента ветеринарно, фитосанирано и зоотехническо законодателство, който се осъвременяваше на всеки 6 месеца. Списъкът съдържа повече от 600 различни акта на ветеринарното, зоотехническото и фитосанитарното законодателство, и такова по безопасността на храните.

От българска страна е разработен **План за транспониране на европейското ветеринарно законодателство** на България. Напредъкът по аналитичният преглед (скрининг) на достиженията на законодателството по безопасността на храните на ЕС (*veterinary and food safety acquis*) се отчиташе на специални технически срещи, на които се дискутираха проблеми по хармонизацията и прилагане на вече адаптираното българско законодателство.

С оглед на демонстрацията на степента на хармонизираност на даден акт се изготвяше таблица на съответствие, в която се демонстрираше степента на хармонизиране. Модел на такава е даден в таблица 9.

Таблица 9

Директива на съвета 92/46 относно здравните правила при производството и предлагането на пазара на сурово мляко, топлинно обработено мляко и млечни продукти на млечна основа	Наредба за изменение на Наредба № 30 от 20 ноември 2000г. за ветеринарно-санитарните и хигиенни изисквания при добива на сурово мляко, изграждане и експлоатация на млекопреработвателни предприятия, производството и търговията на топлинно обработено мляко и млечни продукти	Степен на съгласува не
Член 1. 1. Тази Директива формулира здравните правила за производството и пласирането на пазара на сурово мляко, топлинно обработено мляко и продукти на млечна основа, предназначени за човешка консумация.	Член 1 1. С тази наредба се определят ветеринарно- санитарните и хигиенните изисквания при: 1. добива на сурово мляко, производството и търговията със сурово мляко, топлинно обработено мляко за пиене, мляко за	Пълно

производство на млечни продукти и продукти на млечна основа за консумация от хора;
--

Това законодателство е хармонизирано частично със Закона за ветеринарномедицинската дейност от 1999 г., Правилника за неговото прилагане от 2000 г. и повече от 50 наредби и други подзаконови нормативни актове.

През 2006 г. са приети изменения на **Закона за храните**, с които се въведоха изискванията на Регламент (ЕО) № 178/2002/ЕС³⁹. В тази връзка, по отношение на млякото и млечните продукти, са приети **Наредба № 35 за специфичните изисквания за организацията и осъществяването на официален контрол във фермите за добив на мляко и контрола при събиране на суровото мляко**⁴⁰. Наредбата осъвремени специфичните изисквания за организацията и осъществяването на официален контрол във фермите за добив на мляко и контрола при събиране на суровото мляко и **Наредба № 36 относно изисквания към животните, от които се добива суровото мляко, изискванията към фермите за добив на сурово мляко, към суровото мляко и към млечните продукти**⁴¹, с която се определиха изискванията към животните, от които се добива суровото мляко, изискванията към фермите за добив на сурово мляко, към суровото мляко и към млечните продукти, а така също и изискванията към опаковането, пакетирането, етикетирването и идентификационната маркировка на суровото мляко и млечните продукти.

Договорът за присъединяването на България към ЕС⁴² и поетите ангажименти за установяване на допълнителни правила за общата организация на пазара за мляко и млечни продукти наложиха разработването и въвеждането на нови разпоредби.

Наредбата за специфични изисквания към наименованията и етикетирването на мляко и млечни продукти⁴³ от 2004 г. въвежда в българското законодателство гратисен период до 30 април 2009 г. за етикетирването на мляко за пиене с масленост 3%, което следва да се етикетира като пълномаслено, а мляко с масленост 2% да може да се етикетира като полуобезмаслено. Такова мляко не може да се продава на територията на други държави членки на ЕС, освен на територията на Р България или може да се изнася извън територията на ЕС.

Наредбата се издаде във връзка с поетите ангажименти за установяване на допълнителни правила за общата организация на пазара за мляко и млечни продукти и адаптацията на българските млекопреработватели към Европейските стандарти. През 2012 г. тази наредба е изменена с **Наредба за специфичните изисквания към млечните продукти**⁴⁴. С нея са определени критериите за качеството и състава на млечните продукти, наименованията използвани за млечни продукти и специфичните изисквания към етикетирването им. Тя регламентира разрешените съставки при производството на млечни продукти. Същата забранява добавянето в млечни продукти на мазнини и протеини с немлечен произход. Наредбата въвежда и дефинира понятието „имитиращи продукти, съдържащи в състава си мляко“ и специфичните изисквания при етикетирването на тези продукти. С приемането на наредбата се въвеждат унифицирани критерии по отношение производството на млечни продукти, с цел защита интересите на българските производители на сурово мляко и млечни продукти. Наредбата гарантира, че информацията за храните няма да въвежда в заблуда потребителите.

С **Наредба № 4**⁴⁵ от 19 февруари 2008 г. за специфичните изисквания при производството, съхранението и транспортирането на сурово краве мляко и изискванията за търговия и пускане на пазара на мляко и млечни продукти се въвеждат

условията и реда за: категоризиране на млекодобивните стопанства (ферми) за производство и съхранение на сурово краве мляко; съхранение на сурово краве мляко; категоризиране на млекопреработвателни предприятия и разделна преработка на суровото краве мляко; разделно изкупуване и движение на сурово краве мляко от фермите до млекопреработвателните предприятия (МПП); условия за търговия и пускане на пазара на мляко и млечни продукти и самоконтрола и официалния контрол за спазване на изискванията. Наредбата въвежда изискванията на Регламент 853/2004 и Стратегия за развитие на млечното животновъдство и оптимизиране качеството на суровото мляко за периода 2006-2009 г. при производството, съхранението и транспортирането, търговията и пускането на пазара на мляко и млечни продукти се спазват изискванията относно определяне на специфичните хигиенни правила за храните от животински произход.

Във всички доклади на Комисията за регулярния напредък на страната в процеса на присъединяване към ЕС за периода 1998 - 2005 е констатирано, че организацията и структурата на Националната ветеринарномедицинска служба са добри и функционират задоволително, но е необходимо административния капацитет на ветеринарната служба да бъде укрепен по две основни направления: **обучение на ветеринарните експерти по прилагане на вече транспонираното ветеринарно законодателство за контрола на суровото мляко и млечни продукти и изграждане на материалната база за прилагането му.**

Основни инструменти, които се използваха бяха Службата за техническа помощ на Комисията (ТАІЕХ) – за обученията на официалните ветеринарни лекари за инспекции на млечните ферми и млекопреработвателните предприятия и на индустрията по въвеждане на самоконтрола в предприятията. Преструктурирането на млечните предприятия се извършваше по програма ФАР. В допълнение към обученията по ТАІЕХ и туининг, дирекция „Държавен ветеринарно-санитарен и граничен контрол“ (ДВСГК) към ГУ на НВМС разработи система за повишаване на квалификацията на регионалните и общински инспектори от ДВСК по правилото „обучение чрез работа“ за извършване на проверки по преструктурирането на млечните фирми и млекопреработвателните предприятия. Системата работеше на следният принцип: при извършване на проверки на предприятия, кандидатстващи за експорт за ЕС от даден регион, в инспекционните екипи се включваха инспектори от ДВСК от съответния и съседните региони. Този подход за обучение на инспекторите се използваше също и при партньорските проверки извършвани от експерти на ГД САНКО при оценка на напредъка на преструктурирането на предприятията през периода 2002-2004 г.

Друг важен момент е осъвременяване на лекционните курсове във ветеринарномедицинските факултети по отношение на новите изисквания за контрола на здравеопазването на млечните животни и контрола на суровото мляко и млечните продукти. С оглед да се обхванат всички структури, имащи отношение към ветеринарно-санитарния контрол в системата на НВМС и извън нея, дирекция „ДВСК“ в ГУ на НВМС отчете факта, че е необходимо по-тясно сътрудничество с катедрите по ветеринарно-санитарен контрол и експертиза на двата ветеринарно-медицински факултета относно обучението по отношение на законодателството на ЕС. Това сътрудничество имаше два аспекта:

- В работата на създадения експертен съвет по ветеринарно-санитарен контрол и експертиза към ГУ на НВМС, освен представители на НДВМИ, участие вземаха и представители на катедрите по ветеринарно-санитарен контрол и експертиза към ветеринарномедицинските факултети;
- Лекции на експерти от НВМС по новите изисквания за контрола на суровото мляко, системата за самоконтрол и одитирането на

млекопреработвателните предприятия са включени в лекционния курс по ветеринарносанитарен контрол за студентите на двата факултета.

Ролята на НВМС за реструктуриране на предприятията, произвеждащи хранителни продукти от животински произход до края на 2005 г.

Още с първия редовен доклад на ЕК през 1998 г. е констатирано, че хранителната промишленост страда от недостиг на модерно оборудване, опит в прилагането и познаване на необходимите качествени стандарти, определяни от експортните пазари. Отчетено е, че са необходими цялостни подобрения за пълно съобразяване с европейското законодателство и че това ще изисква и занапред значителни ресурси и реструктуриране на сектора. Тази тенденция е доразвита в следващите редовни доклади от 1999-2004 г.

Ролята на НВМС по реструктурирането на преработвателните предприятия обхваща, но не се ограничава до:

1. Хармонизиране на българското с европейското ветеринарно законодателство и това по безопасност на храните;

2. Разработване на стратегии за реструктуриране на българските предприятия за добив и преработка на суровини и храни от животински произход.

НВМС предостави в точка 58 на допълнителна информация по Глава 7 – „Земеделие“ (Ветеринарни въпроси), изпратена през 2002 г., **Национална стратегия (план) за постигане на пълно съответствие с изискванията на ЕС относно условията за защита на общественото здраве в предприятията за животински продукти.**

Стратегията е разработена през 2001 г. в дирекция ДВСГК в ГУ на НВМС и обхваща всички сектори от преработката на животински суровини и включи във всеки сектор броя на предприятията, разделени на индустриални и такива с нисък капацитет, като се посочва съответния годишен максимален производствен капацитет. Стратегията групираше предприятията на три групи, съобразно потенциала им да се реструктурират по изискванията на ЕС:

- **Група 1:** напълно отговарящи на действащата законодателна уредба на ЕО (това са повечето предприятия, одобрени за износ в Общността);

- **Група 2:** имащи потенциал да се реструктурират;

- **Група 3:** нямащи потенциал да се реструктурират.

Първоначално тя включваше периода 2001 г. - края на 2003 г., но през 2004 г. с влизането в сила на новия хигиенен пакет, някои проблеми с финансирането и одобряване на проектите за реструктуриране по програма САПАРД и административно и политическо лобиране за отлагане на процеса, крайният срок на стратегията е удължен до възможно най-последният – края на 2006 г.

В периода 2001-2003 г. реструктурирането на предприятията се извършваше на база на така наречените „хигиенни директиви“ – Директиви 92/46/ЕИО (мляко и млечни продукти), 64/433/ЕИО (прясно месо), 71/118/ЕИО (прясно птиче месо), 77/99/ЕИО (месни продукти), 91/492/ЕИО (молюски), 91/493/ЕИО (рибни продукти), 91/494/ЕИО (прясно птиче месо), 92/45/ЕИО (дивеч), 91/495/ЕИО (заешко месо) по схемата:

1. одобрение и заверка на плановете от ветеринарните инспектори, контролиращи съответните обекти;

2. периодични проверки относно спазване на междинните срокове по одобрените от контролните органи плановете;

3. проверка на обекта от т. нар. “регионална комисия”;

4. проверка на обекта от т. нар. “национална комисия”;

5. обектите, за които се констатира, че са изпълнили изискванията, се предлагат за включване в списъка на одобрените за износ до ЕО предприятия.

С оглед улесняването и подпомагането на бизнеса по места към отделите ДВСК в Регионалните ветеринарномедицински служби (РВМС) по региони и в ГУ на НВМС се създадоха консултантски групи от специалисти, които одобряваха плановете за реструктуриране на млекопреработвателните предприятия или построяването на нови такива.

Целта бе предприятията да отговарят напълно на изискванията, да бъдат така реструктурирани или построени, че да минимизират кръстосаното замърсяване и да улеснят въвеждането на системите за самоконтрол и НАССР. Предвиден бе иgratisен период от 3 години (до началото на 2004 г.) относно прилагането на хигиенните изисквания по отношение на суровото мляко, доставено в млекопреработвателните предприятия.

Въпреки даденият срок всички предприятия от Група 3 да преустановят дейността си до края на 2004 г., се взе политическо решение те да бъдат оставени да работят и след този период, за да могат да намерят финансов ресурс за реструктурирането си.

С влизането в сила на хигиенния пакет и приключването на преговорите по Глава Земеделие през 2004 г., стратегията бе осъвременена. След 2004 г. законовата база за реструктурирането са Регламенти (ЕС) 852/2004 и 853/2004. Определени са обекти, осъществяващи дейност в условията на дерогация от действащото европейско законодателство. Възможно бе бизнес-операторите да разработят плановете, в които са отразени всички структурни несъответствия с изискванията на тези регламенти, както и конкретни срокове за тяхното отстраняване. Схемата за реструктуриране остана същата в точки 1-4 (посочени по-горе) и е допълнена със следните точки:

5. обектите, за които се констатира, че са изпълнили изискванията, се предлагат за заличаване от списъка на предприятията в преход – процедури на национално и международно ниво (РВМС-НВМС и НВМС- ГД САНКО);

6. мерки, предприемани от ДВСК спрямо обекти, които са одобрени от ЕК да ползват дерогация, но не са изпълнили в срок одобрения план за реструктуриране;

7. при неизпълнение на одобрения план за реструктуриране в рамките на дерогационния период отпадат от тази категория.

В своя доклад относно напредъка на България по съпътстващите мерки след присъединяването публикуван през 2007 г., Комисията подчертава, че присъединяването на България се придружаваше от ред специфични съпътстващи мерки, които са предвидени, за да предотвратят или поправят недостатъци в сферата на безопасността на храните.

Процесът на реструктуриране на предприятията завърши с одит 2007-7574 на Хранителната и ветеринарна служба (FVO) към ГД „Здравеопазване и потребители“ на ГД САНКО, проведен в България през април 2007 г. Той имаше за цел да проведе проверка на компетентността на контролните органи да извършват коректно оценяване на предприятията преди да бъдат допуснати до търговията в рамките на Общността, да бъдат безпристрастни и да разполагат с необходимия капацитет (служители, финансова обезпеченост).

С **Решение на Комисията 2007/31/ЕО**⁴⁶ се определиха преходните мерки по отношение на изпращането от България до други държави членки на някои продукти от секторите на месото и млякото, обхванати от Регламент (ЕО) № 853/2004. С него се разрешаваше на България да употреби за определен период след присъединяването произведените млечни продукти, неотговарящи на изискванията на ЕС. Млечните продукти, получени от несъответстващо на критериите мляко или се пускаха

единствено на вътрешния пазар в България или се използва единствено за допълнителна преработка в млекопреработвателните предприятия в България, посочени в решението. Тези млечни продукти носеха здравна или идентификационна маркировка, различна от здравната или идентификационната маркировка за търговия в ЕО. Динамиката в броя на млекопреработвателните предприятия за периода 2000-2010 г. е представена в таблица 10.

Таблица 10

Година	ОБЩО		Одобрени за ЕС		лиценз за трети страни	
	бр.	изменение	бр.	%	бр.	%
2000	445		9		30	
2001	404	-41	4	1%	26	6,4%
2002	397	-7	12	3%		
2003	350	-47	16	4,6%	46	13,1%
2004	341	-9	28	8,2%	41	12,0%
2005	303	-38	54	17,8%	249	82,2%
2006	238	-65	22	9,2%	216	90,8%
2007	229	-9	71	31%	177	69,0%
2008	224	-5	65	29%	159	71,0%
2009	227	3	227	100%		
2010	221	-6	221	100%		

Източник: По данни на Агростатистика. Забележка: Празните полета са поради липса на информация, защото след 2007 година по определение, ЕС се явява вътрешен пазар.

Подобряване на качеството на суровото мляко

На междуправителствената конференция за присъединяването на Република България към Европейската общност, проведена на 6 юли 2001 г. в гр. Брюксел, Белгия, на която е представена българската позиция за преговори по Глава 7 “Земеделие“, в точка 70 „Защита на общественото здраве за предприятията за производство на мляко и млечни продукти“ от информацията, НВМС информира ЕК, че България поддържа своето искане да получи преходен период по отношение на преработката на сурово мляко, което не отговаря на изискванията на Анекс А, глава II, глава III, буква А и глава IV на Директива 92/46/ЕИОЕС.

В тази връзка и по отношение на искания преходен период за суровото мляко, НВМС представи на ЕК **План за подобряване на качеството на суровото мляко, включващ групиране на фермите съобразно качеството на добиваното сурово изкупваемо мляко и групиране на млекопреработвателните предприятия в зависимост от качеството на преработеното сурово изкупваемо мляко.** На тази база се разпределиха на три категории млекодобивни ферми и три категории преработвателни предприятия, в зависимост от качеството на суровото изкупваемо мляко, което те преработват.

През октомври 2002 г., в отговор на хармонизиране на законодателството на ЕС и реструктурирането на млекопреработвателните предприятия, дирекция ДВСК в ГУ на НВМС съвместно с Националната млечна асоциация разработиха план–график за намаляване на броя на соматичните клетки и микроорганизми като до за периода 2002-2004 г. да се достигнат стойностите, заложи в Директива 92/46/ЕО.

България счете, че стопанствата, в които се отглеждат от 1 до 5 крави трябва да бъдат изключени от разпоредбите на наредбата до 31.12.2009 г. Това се наложи поради факта, че в България стопанствата с говеда са около 200 000, от които 85% са стопанства от 1 до 5 крави. Тази ситуация създаде сериозни затруднения по отношение на хигиенните изисквания при млекодобива и първичната обработка на млякото (охлаждане и съхранение). За млечните ферми се предвиди, че след установения краен

срок, суровото мляко, което не отговаря на европейските изисквания, не трябва да се изкупува за преработка и да се реализира на пазара.

По-късно, с влизане в сила на новия хигиенен пакет (Регламент (ЕО) № 853/2004), стратегията и планът са осъвременени чрез **Стратегия за развитие на млечното животновъдство и оптимизиране качеството на суровото мляко за периода 2006-2009 г.** На нейно основание е разработен и одобрен **План за действие за подобряване качеството на суровото краве мляко за периода 2006 – 2009 г.** Този План съдържа необходимите действия за подобряване качеството на суровото краве мляко чрез:

1. групиране на млекодобивните стопанства, помещенията за съхранение на мляко и млекосъбирателните пунктове, както и категоризиране на млекопреработвателните предприятия;

2. въвеждане на разделно изкупуване на сурово краве мляко;

3. въвеждане на разделна преработка на сурово краве мляко;

4. осъществяване на контрол в млекодобивните стопанства, помещенията за съхранение на мляко, млекосъбирателните пунктове и млекопреработвателните предприятия (включващ самоконтрол, проверки, вземане на проби и обратна връзка, официален мониторинг на суровото мляко).

Основни пунктове по Плана за действие за подобряване качеството на суровото краве мляко за периода 2006 – 2009 г.

1. Суровото мляко да достигне до 100 000 за ОБМ и до 400 000 за ОБСК по етапи, както следва:

1.1. В периода от 01.01.2006 г. - 31.12.2007 г. показателите на суровото краве мляко достигат ОБМ от 500 000/мл. до 300 000/мл. и за ОБСК от 500 000/мл. до 400 000/мл;

1.2. В периода от 01.01.2008 г. - 31.12.2009 г. показателите на суровото краве мляко достигат ОБМ от 300 000 /мл. до 100 000/мл., а за ОБСК до 400 000/мл.;

1.3. От 01.01.2010 г. се забранява изкупуване за преработка на сурово краве мляко, което не е достигнало стойностите до 100 000 за ОБМ и до 400 000 за ОБСК, като същото ще може да се използва само за собствена консумация.

1.4 От 01.01.2010 г. млекопроизводители, които имат квота за доставки или директна продажба, но добиват мляко, което не е достигнало показателите по т.1.3 ще могат да продадат квотата си, като се откажат от производство или преминават към собствена консумация в стопанството.

2. Стопанствата, които не отговарят на изискванията за сградов фонд, оборудване и качество на добиваното краве мляко се привеждат в съответствие с изискванията за сградов фонд и оборудване до 31.12.2007 г., а качеството на млякото - съгласно т.1.

3. От 15.06.2006 г., в зависимост от хигиенните показатели на суровото краве мляко, което ще преработват млекопреработвателните предприятия се категоризират в три категории, както следва:

3.1. Първа категория: млекопреработвателни предприятия, преработващи сурово краве мляко с показатели до 100 000 за ОБМ и до 400 000 за ОБСК и отговарят на нормативните изисквания за сградов фонд и оборудване;

3.2. Втора категория: млекопреработвателни предприятия с две самостоятелно отделни технологични линии за прием, обработка, съхранение и преработка на сурово краве мляко:

- с показатели до 100 000 за ОБМ и до 400 000 за ОБСК и добито във стопанства, отговарящи на изискванията за сградов фонд и оборудване;

- с показатели над 100 000 за ОБМ и над 400 000 за ОБСК и добито в стопанства, неотговарящи на изискванията за сградов фонд и оборудване;

3.3 Трета категория: млекопреработвателни предприятия, преработващи сурово краве мляко с показатели над 100 000 за ОБМ и над 400 000 за ОБСК, добито в стопанства, неотговарящи на изискванията за сградов фонд и оборудване.

4. От 01.09.2006 г. изкупуването на суровото мляко следва да се осъществява разделно.

IV. Нормативна база, регламентираща осъществяването на ветеринарно-санитарен контрол на млякото и млечните продукти за периода 2007 – 2013.

В съответствие с Договора за присъединяване на Р България към ЕС от 01.01.2007 г. в страната се прилагат изискванията и на Европейското право относно безопасността и качеството на храните, произвеждани и/или търгувани на територията на страната.

За тази цел НВМС издаде **Инструкция за развитие на млечното животновъдство и подобряване качеството на суровото мляко за периода 2006-2009 г.** В нея се описват в детайли изискванията за категоризирането на млечните ферми, млекосъбирателните пунктове и млекопреработвателните предприятия съобразно преработката на „отговарящо“ и „неотговарящо“ на изискванията на ЕС сурово мляко.

Друг важен аспект, който повлия на прилагането на реструктурирането е предпазната клауза и преходните мерки, включени в Приложение VI, точка 4 „Б. „Ветеринарно и фитосанитарно законодателство“ на Договора за присъединяване на България към ЕС.

В Глава I от приложението бе включен списък на предприятията, преработващи мляко, което не съответства на критериите по глава 4, раздел Б, параграф а) на приложение VI (общо 80 предприятия), а в Глава II - списък на предприятията, произвеждащи два вида мляко - съответстващо и несъответстващо на критерии, посочени в глава 4, раздел Б, параграфи а) и в) на приложение VI (17 предприятия).

С цел подпомагането на реструктурирането на млечните ферми и подобряване качеството на суровото мляко на база на предложената от българските компетентни власти и одобрена от Комисията стратегия, тя със свое Решение на Комисията 2009/861/ЕО удължи гратисния период с още една година до декември 2010 г.. В Решението са изброени млекопреработвателните предприятия, на които е разрешено да преработват несъответстващо на критериите мляко - 95 предприятия с една производствена линия за преработка само на несъответстващо на критериите мляко за продажба на вътрешния пазар (приложение II) и 8 предприятия, на които е разрешено да преработват съответстващо, и несъответстващо мляко на две отделни поточни линии и да го предлагат и на пазара на ЕС (приложение I). С решението се създава и мониторингов механизъм, според който България предоставя на Комисията първи годишен доклад не по-късно от 31 декември 2010 г., а вторият годишен доклад — не по-късно от 31 октомври 2011 г. за напредъка по качеството на суровото мляко (член 5).

Въпреки всичко това, съгласно доклада представен от България по време на срещата на Постоянния комитет по хранителната верига и здравето на животните, проведена на 17 октомври 2011 г., ситуацията в млекопреработвателния отрасъл в България все още не е в съответствие с изискванията, установени в Регламент (ЕО) № 853/2004.

С оглед на създалата се ситуация и за да не бъдат обезсмислени усилията от страна на българските власти, се наложи срокът за прилагане на мерките, предвидени в Решение 2009/861/ЕО, да бъде удължен с ново Решение на Комисията 2011/899/ЕС включващо 11 млекопреработвателни предприятия с две линии и на 60 млекопреработвателни предприятия с една линия със срок до края на 2013 г.

За верифициране на ситуацията с продължаващите проблеми с качеството на суровото мляко в България е планиран и проведен одит ГД САНКО 2013-6882 от Хранителната и ветеринарна служба (FVO) към ГД САНКО.

Одитът направи оценка на официалния контрол, свързан с производството на мляко и млечни продукти и изпълнението на преходните мерки предвидени в Решение 2009/861/ЕО. Освен това е подложен на оценка и контрола на млякото и млечните продукти по отношение на спазването на изискванията на регламенти (ЕО) № 178/2002, (ЕО) № 852/2004, (ЕО) № 853/2004, (ЕО) № 854/2004 и (ЕО) № 882/2004. Основание за провеждането му е и разработената стратегия за привеждане на млякото в съответствие със стандартите на Европейския съюз, но нейното прилагане не дава желаните резултати.

Заклученията в доклада от одита установиха, че лабораторните резултати по отношение на ОБМ и ОБСК, не са убедителни, и като следствие от това, категоризацията на фермите за производство на мляко не е надеждна. Поради това е твърде малко вероятно относителният дял на несъответстващото на критериите мляко да падне под 12 % до края на 2013 г., противно на очакванията на компетентните власти. Това наложи удължаване на срока на действието на Решение на Комисията 2009/861/ЕО до 31.12.2015 г. с Решение на Комисията 2013/686/ЕС.

След създаването на Българската агенция по безопасност на храните, съгласно **Устройственият правилник за дейността на БАБХ**⁴⁷, пряко отношение към контрола на суровото мляко и млечните продукти има дирекцията "Контрол на храните и граничен контрол".

Дирекцията методически ръководи, контролира и верифицира дейността на областните дирекции по осъществяване контрола за безопасността и качеството на суровото мляко и млечните продукти, както и тези със защитени географски наименования.

Тя поддържа и регистрите на млекопреработвателните предприятия и МСП, а така също участва в изготвянето на проекти на нормативни актове, свързани с осъществяването на контрола за безопасност на млякото и млечните продукти, и при необходимост извършва самостоятелно или съвместно с други органи надзор, проверки и инспекции, свързани с безопасността, качеството и контрола им.

Дирекцията контролира и Плана за действие за подобряване качеството на суровото краве мляко и участва и във всички други дейности, свързани с безопасността на млякото и млечните продукти. Към дирекцията е създаден отдел „Контрол на производствените предприятия и складове за търговия на едро“, към който спада и контролът на млякото и млечните продукти, в който работят 10 експерти.

Контролът на млякото и млечните продукти на областно ниво се извършва съгласно член 30 от Областни дирекции по безопасност на храните (ОДБХ), които осъществяват дейността си на територията на съответната област. Този контрол включва транспортните средства, превозващи мляко и млечни продукти; безопасността и качеството на суровини и храни; материали и предмети, предназначени за контакт с храни в обектите за производство; съхранение и търговия; изпълнение на Националните програми за мониторинг на остатъчни количества от пестициди в храни и Националната мониторингова програма за контрол на остатъци от ВМП (ветеринарномедицински продукти) и замърсители от околната среда в суровото мляко.

В обсега на действие на ОДБХ влиза и контрола на съответствието на качествените характеристики на храните с изискванията на национални стандарти, технологични документации, стандарти, разработени от браншови организации и одобрени от компетентния орган. На регионално ниво тук се извършва и контрола на Плана за действие за подобряване качеството на суровото краве мляко.

Заклучение

В резултат на дискутираната проблематика бихме могли да изведем следните изводи:

1. С присъединяване на България към Европейският съюз се оформиха нови модели на контрол на храните и в частност на ветеринарно-санитарния контрол на мляко и млечните продукти. Р България, ставайки част от Общността, загуби до голяма степен своята самостоятелност в нормотворческия процес, свързан с контрола на заразните заболявания по животните и производството на храни от животински произход. Сега това става чрез участие на национални експерти в различните работни групи и комитети на Съвета и Комисията.

2. Настъпилите политически и стопански промени в страната и затварянето на големите преработвателни предприятия в млечния сектор имаха неблагоприятно отражение върху ветеринарно-санитарния контрол на млечните продукти, т.е. извършване на държавен контрол в условията на развитие на частен бизнес и конкуренция.

3. Основен проблем на държавния ветеринарно-санитарен контрол и самоконтрола в предприятията, очертал се през този период, е не толкова въвеждането на законодателните норми на ЕС във ветеринарната област и безопасността на храните, а по-скоро начина, по който те се извършваха по цялата верига на добива на сурово мляко, преработката, дистрибуцията и продажбата на млечните продукти. Същността и смисълът на въведения в предприятията самоконтрол за гарантиране на безопасността на храните останаха не напълно разбрани от голяма част от обществото - както от контролните органи, така и от собствениците и управителите на предприятията.

¹ Гюров, М., Н. Апостолов, М. Семков, И. Илиев, В. Аначков, Н. Николова, М. Спинова, Н. Праскова, Н. Василев, Ст. Димитров, Б. Савов, К. Махалски, 2007. Учени и дейци в селското и горското стопанство и хранителната промишленост в България. Научно селскостопанско историческо дружество в България. Том II, 11-18.

² Божков И., Василев К. и кол., книга: Основи на ветеринарномедицинското законодателство и мениджмънт, ИК „Кота“, Стара Загора, 2005

³ Закон за ветеринарното дело, ДВ брой 96/08.12.1967

⁴ Правилник за Държавния ветеринарно-санитарен контрол, Д.В. бр 26 от 2 април 1971г.

⁵ Правилник на звената при Министерството на земеделието и хранителната промишленост, които изпълняват държавни и надведомствени контролни функции от 19.07.1976. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том II, 1979, 3-6.

⁶ Инструкция № 106 за координиране дейността на органите на санитарния и на ветеринарно-санитарния контрол, ДВ брой 77/04.10.1974

⁷ Божкова Г., дисертация: Фактори за възникването на маситите при кравите и профилактиката им в промишлените комплекси, 1986

⁸ Наредба № 12/19.05.1979 г. за ветеринарно-санитарните изисквания към млекодобивните животновъдни обекти в обществените стопанства. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том II, 1979,43-52

⁹ Ветеринарно-санитарните изисквания при строителството и експлоатацията на малки предприятия за производство на млечни продукти, Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том IV, 1989, 157-161. .

¹⁰ Наредба за реда и начина за продажба на месни и млечни продукти на кооперативните пазари. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том IV, 1989, 55-60.

¹¹ Инструкция за ветеринарно-санитарния контрол в обектите на търговската мрежа, почивните станции, курортните комплекси и заведенията за обществено хранене. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том IV, 1989, 147-157.

- ¹² Инструкция № 3 за изискванията и ветеринарно-санитарния контрол при хладилната обработка, съхранение, транспорт и реализация на хранителните продукти от животински произход (07.06.1956). Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том I, 1978, 52-54.
- ¹³ Инструкция № 5/21.12.1981 г. за ветеринарно-санитарния контрол при транспорта на животни и животински продукти с товарни автомобили. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том III, 1983, 29-31.
- ¹⁴ Инструкция за ветеринарно-санитарните и противоепизоотични изисквания и контрол върху бордните цехове /кетеринги/, суровините и храната на борда на самолетите. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том IV, 1989, 7-25.
- ¹⁵ Наредбата за изкупуване и заплащане на суровото краве и овче мляко по качества, Сборник нормативи по държавен ветеринарно-санитарен контрол, том II, стр. 78, 1979
- ¹⁶ БДС 2778-74
- ¹⁷ БДС 2777-74
- ¹⁸ Витков, М., Т. Димитров, 1983. Влияние на маститните заболявания върху количеството на свободните мастни киселини в млякото. Вет.-мед. науки, 20, 1, 61-66.
- Димитров, Т., 1982. Проучване върху микрофлората на охладеното сурово краве мляко, получено при добри хигиенни условия. Млечна промишленост, 10, 4, 10-13.
- ¹⁹ Указание за третиране на млякото и млечните продукти в заразените и застрашени от болестта шап райони, том II, стр. 81, 1979
- ²⁰ Санитарни и ветеринарни изисквания и правила за преработка на мляко, получено от ферми, в които има животни, положително реагирани на бруцелоза и туберкулоза. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том II, 1979, 83-85.
- ²¹ Методики за доказване на Микобактериум туберкулозис в млякото и млечните продукти. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том II, 1979, 85.
- ²² Технологична инструкция за добив на сурово краве мляко „Екстра“ качество, предназначено за производство на хуманизирани сухи млека в млекозавода – гр. Ловеч. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том III, 1983, 46-55.
- ²³ Указание за начина на определяне на съдържанието на клетъчните елементи в суровото изкупуваемо краве мляко и окачествяването му по БДС 2778-74. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том III, 1983, 55-57.
- ²⁴ Решение № 229 на Комитета за стопанска координация от 28.07.1970 г. за мерките за ликвидиране оводняването на млякото. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том I, 1978, 182-185.
- ²⁵ Упътване за откриване случаите на оводняване и пресоляване на саламурата при продажба на бяло саламурено сирене. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том II, 1979, 88-90.
- ²⁶ Упътване за избягване оцветяването на бялото саламурено сирене. Министерство на земеделието и хранителната промишленост. Сборник Нормативи по ветеринарно-санитарен контрол. Том II, 1979, 85-87.
- ²⁷ Чомаков, Х., 1968. Изпитване на някои средства за предотвратяване провличането на саламурата при бялото саламурено сирене. Научни трудове на ЗФ, XIX, 263-273.
- ²⁸ Попова, Ж., Основи на правото на ЕС. София, 1997, стр.262, както и Основи на европейската интеграция, стр. 352
- ²⁹ Закон за ветеринарномедицинската дейност, обн., ДВ, бр. 42 от 5.05.1999 г., в сила от .06.1999 г., изм. и доп., бр. 83 от 19.09.2003 г., кн. 6/99 г., стр. 12; кн. 10/2003 г., стр. 51 т. 9, р. 6, № 960
- ³⁰ Правилник за прилагане на закона за ветеринарномедицинската дейност, обн. ДВ. бр.55 от 7 Юли 2000г., изм. ДВ. бр.4 от 12 Януари 2001г., изм. ДВ. бр.62 от 29 Юли 2005г., изм. ДВ. бр.60 от 22 Юли 2014г.
- ³¹ Славчев Г., Наредбата за изкупуване и заплащане на суровото мляко, утвърдена с Решение № 32/ 12.08.1991г.
- ³² Славчев Г., Технологична инструкция за добив на висококачествено мляко (ветеринарно-санитарни правила при добива и профилактиката на маститите)
- ³³ Наредба № 3 от 8 януари 1998 г. за добив, изкупуване и окачествяване на суровото мляко, обн. ДВ. бр.12 от 30 Януари 1998г., изм. ДВ. бр.82 от 17 Юли 1998г., изм. ДВ. бр.1 от 2 Януари 2001г., отм. ДВ. бр.111 от 26 Ноември 2002г.
- ³⁴ Междуправителствена конференция за присъединяването на Република България към Европейския съюз, Позиция за преговори-Глава 7 “Земеделие”, CONF BG 43/01
- ³⁵ Наредба № 30 от 20.11.2000 г. за ветеринарно-санитарните и хигиенните изисквания при добива на сурово мляко, изграждане и експлоатация на млекопреработвателни предприятия, производството и търговията с топлинно обработено мляко и млечни продукти, Обн. ДВ. бр.1 от 2 Януари 2001г.,
- ³⁶ Директива на Съвета 92/46/ЕИО от 16 юни 1992 г. относно определяне на здравни правила при производството и пускането на пазара на пълномаслено мляко, пастеризирано мляко и млечни продукти, ОВ L 268, 14.9.1992, р. 1
- ³⁷ И. Костов, Стратегия за реструктуриране на предприятията преработващи храни от животински произход за консумация от хора
- ³⁸ Европейска комисия, Общата позиция на ЕС относно ветеринарните и фитосанитарни въпроси по Глава 7 „Земеделие“, CONF BG 62/02
- ³⁹ Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и Съвета от 28 януари 2002 година за установяване на общите принципи и изисквания на законодателството в областта на храните, за създаване на Европейски орган за безопасност на храните и за определяне на процедури относно безопасността на храните, ОВ L 31, 1.2.2002 г., стр. 1
- ⁴⁰ Наредба № 35 за специфичните изисквания за организацията и осъществяването на официален контрол във фермите за добив на мляко и контрола при събиране на суровото мляко
- ⁴¹ Наредба № 36 с която се определиха изисквания към животните, от които се добива суровото мляко, изискванията към фермите за добив на сурово мляко, към суровото мляко и към млечните продукти, а така също изискванията към опаковането, пакетирането, етикетирването и идентификационната маркировка на суровото мляко и млечните продукти
- ⁴² Договор за присъединяване на Р. България и Румъния към ЕС, чл. 36, 37 и 38, обн. ДВ. бр.103 от 20 Декември 2006г., обн. ДВ. бр.104 от 20 Декември 2006г., попр. ДВ. бр.97 от 23 Ноември 2007г., изм. ДВ. бр.16 от 15 Февруари 2008г., попр. ДВ. бр.19 от 13 Март 2009г., попр. ДВ. бр.47 от 22 Юни 2010г.,чл. 36, 37 и 38

⁴³ Наредба за специфичните изисквания към наименованията и етиктирането на мляко и млечни продукти, предлагани на пазара Обн. ДВ. бр.11 от 10 Февруари 2004г.

⁴⁴ Наредба за специфичните изисквания към млечните продукти, в сила от 27.08.2012 г., приета с ПМС № 119 от 19.07.2012 г.

⁴⁵ Наредба № 4 за специфичните изисквания при производството, съхранението и транспортирането на сурово краве мляко и изискванията за търговия и пускане на пазара на мляко и млечни продукти, обн. на 19 февруари 2008 г.

⁴⁶ Решение 2007/31/ЕО на Комисията от 22 декември 2006 г. за определяне на преходните мерки по отношение на изпращането от България до други държави-членки на някои продукти от секторите на месото и млякото, обхванати от Регламент (ЕО) №853/2004 на Европейския парламент и на Съвета, ОВ L 8, 13.1.2007, стр. 61—65

⁴⁷ Устройствен правилник на Българската агенция по безопасност на храните, Приет с ПМС № 35 от 14.02.2011 г., обн., ДВ, бр. 15 от 18.02.2011 г., в сила от 18.02.2011 г.